

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ:

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1933

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.Ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ζῆ τὴν Νάξον ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου ἀπὸ τοῦ 1900 μέχρι τοῦ 1912, ἤτοι ἐν νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ, καὶ ἐξήτασα πᾶσαν πτυχὴν αὐτῆς καὶ περιέγραψα λεπτομερῶς πάντα τὰ τότε σφζόμενα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἱστορικῆς μνημεῖα πάσης ἐποχῆς καὶ πάσης προελεύσεως, ἐν οἷς καὶ τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς χριστιανικοὺς αὐτῆς ναοὺς πάντας, καὶ ἀνέγνωσα τὰς ἐπιγραφὰς αὐτῶν καὶ ἀνεδίφησα τὰ πολλαχού τῆς νήσου ἀποκείμενα ἱστορικὰ ἔγγραφα (πατριαρχικὰ σιγίλλια, νοταριακὰ ἔγγραφα κ.λ.π. κ.λ.π.), ὧν πολλῶν εἶμαι κάτοχος., καταρτίσας πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ πλήρες «τοπωνυμικόν» τῆς Νάξου καὶ περισυλλέξας ἀφθονώτατον λαογραφικόν ὕλικόν, σχεδὸν μὲ παριστᾶ ὡς ἀγνωστέα τέλεον τὴν γενέτειράν μου καὶ ἀνελήσαντα «ἴσως» ψυχία τινὰ ἀπὸ τὸ ὕλικόν τοῦ Μαρκόπουλι· ἡ μεγάλη αὕτη ἐργασία μου ἀπὸκειται, ἐπαναλαμβάνω, δυστυχῶς ἀκόμη ἀνεκδοτος διὰ πολλοὺς λόγους.

Τρίτον, ἡ δήλωσις τοῦ κ. Καλογεροπούλλου ὅτι τοὺς «τελείως ἀγνώστους» ναοὺς, περὶ ὧν ὀμιλεῖ, δὲν ἠτένισε πρὸ αὐτοῦ ἀνθρώπινος ὀφθαλμὸς καὶ οὐδεὶς ἐπεσκέφθη μέχρι τοῦδε, διότι ἦτο «δύσκολον» νὰ τὰς ἀνεύρη ἢ νὰ μεταβῆ ἐκεῖ ἀνθρώπος ἡλικιωμένος, ὡς εἰκάζει ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ ἦσαν ἀμαυραὶ καὶ ἀφανεῖς καὶ ἀπητήθη κόπος διὰ νὰ καθαρισθῶν, εἶναι ἡκιστα ἐπιστημονικὴ. Καὶ ἂν «δι' ἀνασκαφῶν» ἀνεύρισκεν ὁ κ. Καλογεροπούλλος τοὺς «τελείως ἀγνώστους» ναοὺς τῆς Νάξου, δὲν ἐπετρέπετο εἰς αὐτὸν νὰ ὀμιλῇ τόσον κατηγορηματικὰ, νὰ ἀποδίδῃ δηλαδὴ εἰς τοὺς ἄλλους *τύφλωσιν* (δύσκολον=ἀδύνατον) ἢ ἀμβλυωπίαν. Οἱ ναοί, περὶ ὧν ὀμιλεῖ ὁ κ. Καλογεροπούλλος, καὶ ἄλλοι, τοὺς ὁποίους δὲν εἶδεν, εὐρίσκονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν ἐρειπίοις, εἶναι λοιπὸν φυσικὸν αἱ πρὸ εἰκοσαετίας καὶ ἐπέκεινα ἀποκαθαρθεῖσαι ὑπ' ἐμοῦ ἐπιγραφαὶ αὐτῶν νὰ ἔγιναν ἐντὸς τοῦ διαρρεῦσαντος χρόνου καὶ πάλιν «ἀμαυραὶ» καὶ «ἀφανεῖς» καὶ ἐξ ἰδικῆς μου ἐνίστε προβλέψεως, ἵνα μὴ, μένουσαι ἀκάλυπτοι εἰς τὸ ὑπαιθρον, φθαρῶσιν ὑπὸ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιδράσεων. Οὕτω π. χ. ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐν ναϊδρίῳ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου κατὰ τὴν θέσιν «Δῆμος», μίαν περίπου ὥραν μακρὰν τῆς κωμοπόλεως Ἐπεράθου, ὅπου ὑπῆρχε γεγραμμένη ἐπὶ τοίχου σπουδαιοτάτη ἐπιγραφὴ τοῦ 14^{ου} αἰῶνος, ἀνεκδοτος μέχρι τοῦδε, ἥτις, ὑπαιθρῶς ἀποβάσα λόγῳ τῆς κατακημνίσεως τοῦ ναῖσκου, θὰ κατεστρέφετο, ἂν ἀρίστο εἰς τὴν τύχην τῆς, ἐπλήρωσαι ἐργάτας, οἵτινες ἐξησφάλισαν τὴν ἐπιγραφὴν διὰ προχείρου κτίσματος. Δὲν ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ ἐπικαλεσθῶ, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Καλογεροπούλλου, τὰ ὀνόματα τῶν χωρικῶν, οἵτινες κατὰ τὰς περιόδους μου μοὶ προσεκόμιζον ἐκτῶν ἐγγύς ἀγροικῶν καὶ ποιμνιοστασιῶν των πᾶν ὅτι θὰ μ' ἐβοήθει διὰ νὰ ἀναρριχηθῶ μέχρι τῶν ἐπιγραφῶν, ἢ ἐκτιζον προχείρως λίθους, ἵνα ἀναβῶ ἐπ' αὐτῶν, ἢ μοι παρεῖχον τὴν ῥάχιν των ὡς βᾶθρον, συνταλαιπωρούμενοι, συνήθως μὲν ἀφιλοκερδῶς, ἄλλοτε δὲ πάλιν οὐχὶ ἀνευ ἀμοιβῆς, μετ' ἐμοῦ. Εἰς πολλάς ἐκ τῶν

περιοδῶν μου μοὶ παρέσχεν ἀνεκτίμητον ὄντως βοήθειαν ὁ πατήρ τοῦ κ. Ἀντωνίου Κατσουροῦ, ὃν ὁ κ. Καλογεροπούλλος μνημονεύει, φίλιτος ἐξάδελφός μου κ. Φλῶρος Νικ. Κατσουρός. Ὅσον δὲ ἀφορᾷ τὸ δῆθεν δυσκίνητον λόγῳ τῆς ἡλικίας μου, δὲν ἔχω τίποτε νὰ ἀπαντήσω μετὰ τὰ προειρημένα, ἐπικαλοῦμαι δὲ καὶ τὰς ἀνά τὴν Πάρον καὶ τὸ Πήλιον πρὸς ἱστορικὰς ἐρεῦνας περιπλανήσεις μου, καὶ προκαλῶ καὶ σήμερον ἀκόμη, πού ὑπερέβην τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας μου, τὸν κ. Καλογεροπούλλον, οὕτινος τὴν ἡλικίαν ἀγνοῶ, εἰς διαγωνισμὸν παντοειδῶς πεζοπορίας καὶ ὄρειβισίας.»

Ἐνας ἄλλος βυζαντινὸς ναὸς

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἐστία»,

Διαβάζοντα τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Ν. Καλογεροπούλου «Ἐριακονταπέντε ἀγνοστοὶ βυζαντινοὶ ναοὶ τῆς Νάξου», θυμῆθηκα πρὸς τὸ χωριὸν Ἰσοργιαννὴν (Ἰραμμενοχώρια) Ἰωαννίνων ὑπάρχει μὴ ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας (Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου) ἢ ὁποία, σύμφωνα μὲ μὴ ἐπιγραφὴν πού ὑπάρχει ἐντὸς μέσα κι' ἐπάνω μέρος τῆς ἐξώθυρας, «ἱστορήθη τῷ 945», δηλ. τὸν 10^{ον} αἰῶνα.

Εἶναι ὀλόκληρη γεμάτη τοιχογραφίες κατὰ ζῶνας, σχεδὸν δὲν ὑπάρχει μέρος τοῦ τοίχου ἀγγραφο, καὶ κατὰ τὸ 1925 πού τὴν εἶδα γὰ τελευταία φορὰ διετηρεῖτο σὲ ἀρίστη κατάστασιν. Μόνο τὸ μέσον τοῦ θόλου εἶχε ραγίσει ἀπὸ σεισμό.

Τὴν θέτω ὑπ' ὄψιν τοῦ κ. Ν. Καλογεροπούλου μήπως τυχὸν τοῦ εἶναι ἀγνωστὴ καὶ τὸν ἐνδιαφέρει γὰρ τὶς μελέτες του.

Μὲ τιμὴ

Πέραμα - Μολοποτάμου, 8.8 33

Κ. Ε. ΦΑΝΤΗ

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Ἐπαναστατημένη συντήρησις

Οἱ ἄνθρωποι πού θέλουν νὰ λέγονται συντηρητικοὶ καὶ τοὺς ὁποίους οἱ ἐχθροὶ τους ὀνομάζουν ἀντιδραστικούς, εἶναι συχνὰ οἱ πρὸ ἐπικίνδυνοι ἀνακαινιστὲς καὶ ἐπαναστάτες· οἱ κοινωνίαι πού ἀγαποῦν τὴν ἀκίνησιν θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς διώχνουν ἀλύπητα ἔξω ἀπὸ τὰ ὄριά τους. Πρῶτα-πρῶτα, ἡ ἐπιστροφή «στὰ παλιὰ καλὰ χρόνια», πού ἀποτελεῖ συνήθως τὸ σύνθημά τους, θὰ ἦταν — ἂν μπορούσε ποτὲ νὰ ἐπιτευχθῆι — πολὺ πρὸ ἀνατρεπτικὴ ἀπὸ τὴ βιαιότερη ἐπανάστασις· ἡ ἐπανάστασις μπορεῖ ὅπως δῆποτε νὰ συσχετισθῆι οὐσιωδῶς μὲ τὴν κατάστασιν ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται, καὶ ἔτσι σέβεται τουλάχιστον τοὺς νόμους τοῦ λογικοῦ μας, ἐνῶ μὴ ἀναδρομῆ πρὸς τὶς πηγὰς τῆς ἱστορίας, κλονίζει τὶς ἰδίας, τὶς βάσεις τῆς σκέψεώς μας. «τὸ λογικόν, ἔλεγε ὁ Πασκάλ, μᾶς προστάζει πολὺ πρὸ κατηγορικὰ ἀπὸ ἕναν αὐθέντη· γιὰ παρακούοντα τὸν ἕνα εἶσαι δυστυχῆς, ἐνῶ παρακούοντα τὸ ἄλλο, εἶσαι ἀνόητος»· κατὰ τοῦ

ισχυρότερου αὐτοῦ αὐθέντη ἐπαναστατεῖ λοιπὸν ἢ συντήρηση. Ὑστερα οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἔχοντας μπρὸς στὰ μάτια τους τὸ ἀνέφικτο καὶ παράδοξο ἰδανικό τους, καταλαμβάνονται ἀπὸ μιὰν ἰδεοληψία ποὺ τοὺς ὀδηγεῖ στὶς πιὸ καταστρεπτικὲς ἀκρότητες εἴτε στὶς πιὸ ἀσύγγνωστες ἀμέλειες, ὅταν διαχειρίζονται τὰ κοινά. Ἀφ' ἑτέρου, μπορεῖς νὰ ἀνατρέψεις τὴν ἀρχικὴ πρόταση, καὶ νὰ πεῖς ὅτι οἱ μεγαλύτεροι ἀνακαινιστὲς καὶ ἐπαναστάτες, οἱ πιὸ ἀλύγιστοι, οἱ πιὸ παράλογοι, ξεκίνησαν μὲ τὴν παγτιέρα τῆς συντηρήσεως στὰ χέρια.

Ἄς πάρουμε γιὰ παραδείγματα πρόσωπα καθαρῶς καὶ ἀποκλειστικὰ ἱστορικά: ὁ Μάρκος Αὐρήλιος δὲ χάνει εὐκαιρία νὰ διαλαλήσει τὴ συντηρητικότητά του, «ἐφρόντιζε», λέει ὁ Ρενάν «νὰ δίνει πάντα στὶς βελτιώσεις μιὰν ὄψη συντηρήσεως» καὶ ὁμοῦ στὸ ἐπίπεδο τὸ κοινωνικὸ οἱ μεταβολὲς ποὺ ἐπέφερε ἦταν τέτοιες ὥστε καὶ μόνο αὐτὲς θὰ ἀρκοῦσαν γιὰ νὰ ἀνατρέψουν τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἀργότερα, ὁ Ἰουλιανός, μὲ τὸ πρόσχημα τῆς συντηρήσεως πάντα, προσπάθησε, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, νὰ ἰδρῦσει πραγματικὰ μιὰ καινούρια θρησκεία. Κατόπιν, ἀφοῦ ἄλλαξε ὁ κόσμος ὀριστικὰ, τὸ πρόσχημα τῶν αἰρετικῶν, τὸ σύνθημά τους ἦταν πάντα ἡ ἐπιστροφή πρὸς τὴν πηγὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τέλος ὁ Λούθηρος, ὁ Καλβῖνος καυχῆθηκαν πάντα πὼς ἤθελαν ὄχι νὰ σπάσουν τὴν παράδοση, παρὰ νὰ τὴν ἀνασυνδέσουν, σπασμένη ἀπὸ τὴ Ρώμη...

* *

Σήμερα, ὁ ἄνεμος πνέει πάλι πρὸς τὴ συντήρηση· δὲν εἶναι μάλιστα ἀπίθανο, μὲ τὴν παρακμὴ τοῦ ἀρριβισμού, νὰ δοῦμε σύντομα νέον ἄνθισμα τῆς γεροντοκρατίας. Τὴ ἐπανάσταση φοβερὴ καὶ ἀκαταλόγηστη θὰ ἔκρουε μέσα στὸν ἀσκό της μιὰ συντηρητικὴ ἐπικράτηση; — Τὰ πρῶτα της σημεῖα τὰ βλέπουμε κίολας καθαρά: Πέροι ἀκόμη ἓνα βιβλίο γιὰ τὸ Χριστό, τόσο ἠλίθιο καὶ τόσο κακογραμμένο ὥστε νὰ παρασύρει στὸ γελοῖο ὄχι μόνο τὸ συγγραφέα καὶ τὶς θεωρίες του, ἀλλὰ καὶ ὅλες τὶς συγγενεῖς θεωρίες, καταδικάστηκε ἀπὸ τὰ λαϊκὰ δικαστήρια γιὰ τὴν ἀσέβειά του. Οἱ Σπαρτιάτες, ἂν καὶ ἦταν πολὺ πιὸ παλιοὶ ἀπὸ τὴν κοινωνία μας καὶ τοὺς δικαστὲς, δὲν ἐφυλάκιζαν τοὺς μεθυσμένους, παρὰ τοὺς ἐπεδείκνυον στὶς πλατεῖες· καταδικᾶς ἔργων ὅπως αὐτὸ ποὺ ὑπεδήλωσα παραπάνω, μόνο κακὸ μπορούν νὰ κάνουν, στεφανώνοντας τὸ συγγραφέα τους μὲ τὸ φωτοστέφανο τοῦ μαρτυρίου. Ἄλλοτε, ἓνα τέτοιο βιβλίο οὔτε θὰ διαβαζόταν οὔτε θὰ καταδικαζόταν (φυσικά, δὲ θὰ γραφόταν κίολας)· μὰ οἱ δικαστὲς, ἡ κοινωνία, θέλουν νὰ ἀνασυνδέσουν τὴν παράδοση... καὶ πέφτουν στὴν παγίδα ποὺ τοὺς ἔστησε ὁ συγγραφέας.

Γελευταίως, ἓνας σοφὸς καὶ ἱερός θεολόγος ὑπεστήριξε ἐμπρὸς μου σὲ δημοσίᾳ συζήτηση ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, οἱ λαϊκοὶ δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ κρίνουν τὰ ἔργα τῶν κληρικῶν. Ὑπάρχουν τόσο πολλὰ πράγματα ποὺ ἀγνοῶ, ὥστε δὲ μοῦ φαίνεται περίεργο ποὺ δὲν εἶ-

χα ξανακούσει αὐτὴ τὴ θεωρία· πάντως, ἡ συντήρηση δὲν τὴν συμερίζεται καθόλου· καὶ μὲ τὸ πρόσχημα ἐπιστροφῆς σὲ πιὸ παλιὲς ἀξίες, ὅπως εἶναι π. χ. ὁ καισαροπαπισμὸς, δὲ θὰ ἐδίσταζε νὰ τινάξει στὸν ἀέρα τὸ τόσο κακοπαθημένο ἐκκλησιαστικὸ μας συγκρότημα. Ξέρω πὼς «οἱ μεγάλοι θεομοὶ δὲν κλονίζονται ἀπὸ τοὺς κλονισμοὺς τῶν προσώπων»· θὰ ἦταν ὁμοῦ σκόπιμο νὰ θυμόμαστε ὅτι ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ σχῆμα ὀφείλει νὰ συνεπάγεται καὶ κάποιον σεβασμὸ πρὸς τὸν περιβεβλημένο τὸ σχῆμα. Ἀλλὰ ἡ συντήρηση ἔχει καὶ τοῦτο τὸ ἐπικίνδυνον: ἐπιθυμεῖ νὰ συγκεντρώσει ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ της ὅλο τὸ σεβασμὸ, καὶ θεωρεῖ κάθε ἄλλη ἀξία ἀπλή συνάρτηση τῆς δικῆς της.

Δὲ θὰ ἤθελα νὰ ἐπεκταθῶ σ' ἓνα ἄλλο ζήτημα, τὸ ζήτημα τοῦ ἡμερολογίου, γιὰ τὸ ὑποθέτω ὅτι ἴσως μεταξὺ τῶν ἀναγνωστῶν μου ὑπάρχουν μερικοὶ ποὺ τὰ ἐπιχειρήματά των ὑπὲρ τοῦ παλιοῦ ἡμερολογίου εἶναι ἰσχυρότερα ἀπὸ κείνα ποὺ ἔχω ὡς τώρα ἀκούσει. Πάντως ὁμοῦ, δὲν θὰ εἶναι κακὸ νὰ παρατηρήσει κανεὶς ὅτι καὶ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἡ συντήρηση ἀπέληξε σὲ ἀληθινὴ ἐπανάσταση, ἡ ὁποία γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ἐχώρισε τὸ ὀρθόδοξο ποίμνιο.

Τὸ νέο νομοσχέδιο περὶ τύπου περιλαμβάνει τὴν ἀκόλουθη διάταξη: «ὅστις διὰ βλασφημίας ἐκδηλοῖ ἔλλειψιν τοῦ πρὸς τὰ θεῖα σεβασμοῦ τιμωρεῖται μὲ πρόστιμον ἢ κράτησιν ἢ καὶ μὲ ἀμφοτέρας τὰς ποινάς». Νομίζω ὅτι ἡ διάταξη αὐτὴ παρουσιάζει πολλαπλὸ καὶ χαρακτηριστικὸ ἐνδιαφέρον. Ἀποκλείεται ἀπ' ἀρχῆς νὰ πρόκειται γιὰ αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουν τόσο νόστιμα οἱ νομοθέτες «δημοσία αἰδῶ»: πρόκειται καθαρὰ γιὰ προσβολὴ τῶν «θεῶν» διὰ τοῦ τύπου· καὶ ἔτσι ἡ ἐπέμβαση αὐτὴ τοῦ σχετικοῦ τῆς ποινῆς, τῆς σχετικῆς ποινῆς, μέσα στὸ ἀπόλυτο τῆς πλάνης, φαίνεται ἐξ ἀρχῆς ἀρκετὰ περίεργη. Κανεὶς χριστιανὸς δὲν ἀμφιβάλλει πὼς ὁ Θεὸς τιμωρεῖ τὸν βλάσφημο, πολὺ χειρότερα παρὰ μὲ πρόστιμον ἢ κράτησιν ἢ καὶ ἀμφοτέρας τὰς ποινάς. Κάποιος θὰ πεῖ ὅτι δὲ βλάπτει καὶ τὸ κρατικὸ ἐνδιαφέρον στὴν ὑπόθεση· τότε θὰ συμφωνήσω μαζί του καὶ θὰ μεταποτίσω τὸ ζήτημα, παρατηρώντας ὅτι τὸ ἄρθρο αὐτὸ τελνεὶ στὴ δημιουργία ἑνὸς πρωτοκόλλου μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ, πρωτοκόλλου ἄκρως ἀντίθετου πρὸς τὴ συνείδηση τοῦ Χριστιανοῦ (ἄς μὴ ξεχνοῦμε καὶ τὸ ἰσχυρὸ «μοναστηρήσιο ἀστεῖο»).

Ἀκόμη ἀπὸ ἄλλην ἀποψη, θὰ πῶ ὅτι ἓνα τέτοιο ἐνδιαφέρον εἶναι καὶ ὀρεκτὰ μοντέρνο: παλαιότερες ἐποχές, μὲ θερμότερο τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα, ἔβλεπαν τὴ βλασφημία χωρὶς φόβον· καὶ πολὺ σωστά: ὁ βλάσφημος, κατὰ κανόνα, πιστεύει: μπορούμε μάλιστα νὰ ποῦμε πὼς γιὰ νὰ βλασφημήσει κανεὶς εἶναι πρῶτα ἀνάγκη νὰ πιστεύει. Καὶ πάλι ὁ «σεβασμὸς πρὸς τὰ θεῖα» δὲν προϋποθέτει μὲ κανένα τρόπο τὴν ὑπαρξὴ πίστεως, ἐνῶ ἐδῶ θὰ ἔπρεπε νὰ πρόκειται περὶ αὐτῆς· ἀλλὰ φοβοῦμαι ὅτι περὶ ἄλλου πρόκειται: αὐτὴ ἡ λέξις «θεῖα», «τά θεῖα», μὲ κάνει νὰ δυσπιστῶ· εἶναι φανερό

πώς ή αφηρημένη αυτή λέξη καλύπτει μιά έννοια έξ ίσου αφηρημένη. "Αν σέ μιά στιγμή πλάνης έρθεις νά βλασφημήσεις, όπως, παιδί επαναστατούσες κατά τής πατρικής εξουσίας χωρίς νά παύεις ν' αγαπᾶς και νά σέβεσαι τόν πατέρα σου, τότε τιμωρείσαι κ.τ.λ. — αν όμως, ξυλόσοφος στό είδος του Βολταίρου, ή καλύτερα του Ρενάν, άσχημονείς επάνω στην 'Ακρόπολη και πέφτεις και προσκυνᾶς τὸ μναλουδάκι σου, τότε σέβεσαι τὰ θεία, κι αν έχεις τύχη, γίνεσαι καθηγητής και άκαδημαϊκός . . .

* *

"Ας είναι. Τὸ τελευταίο τούτο ζήτημα έχει για μένα μιά άλλη σπουδαιότητα και σημασία: μέσα στη λέξη «τὰ θεία», κρύβεται, αν δέ γελιέμαι, ή μεγάλη ψυχική τραγωδία τής Συντηρήσεως, ή λέξη εκφράζει τις άμφιταλαντεύσεις, τούς δισταγμούς της, συμβολίζει τὰ εμπόδια που δέν τήν άφησαν νά όρθοποδίσει.

"Όταν εγεννήθηκε πρό εκατό περίπου έτων ή έλληνική πολιτεία, και έγιναν μάλιστα πρωτεύουσα του νέου κράτους αί 'Αθήναι, φορτωμένες χρόνια και υποχρεώσεις, ή συντήρηση εύρισκε μπροστά της δυό παραδόσεις: ή μιά, άδιάκοπη, γόνιμη, άληθινή παράδοση, δημιουργική όπως ή χριστιανική, βυζαντινή και μεταβυζαντινή ή συντήρηση δέ μπορούσε παρά νά ζητήσει νά τήν εκμεταλλευθεί. Μά ή άλλη παράδοση, ψεύτικη, διακεκομμένη, έγκεφαλική, ήταν ή παράδοση του άρχαίου κόσμου' αυτή, πρόσφατα ακόμα, είχε δείξει πόσο χρήσιμη μπορούσε νά είναι προκαλώντας τὸ ρωμαντικό ένθουσιασμό των ξένων και ασφαλίζοντας έτσι τή νίκη των επαναστατών' ή συντήρηση τήν εγκολπώθηκε κι αυτή. Κι έτσι είδαμε από τότε τὸ γελοίο θέαμα ενός κράτους κρεμασμένου ανάμεσα Κωνσταντινουπόλεως και 'Αθηνών, ανάμεσα στη λατρεία του «'Ιεροῦ Βράχου» και τή λατρεία τής 'Αγίας Σοφίας' είδαμε τὸ γελοίο θέαμα ενός κράτους που ένῶ ήθελε νά λέγεται χριστιανικό, σου μιλούσε κάθε τόσο για «'Ιεροσυλία», περι των «'θειών» χωμάτων των 'Ελληνικῶν, που έλάτρευε με παράφορο μυστικισμό κάθε άρχαίο λιθαράκι, κάθε άπομεινάρι ενός πολιτισμοῦ πρωτίστως και κατ'έξοχην άντιχριστιανικοῦ.

Μά οί δυό αυτές λατρείες, παρ' όλες τις άπόπειρες που έγιναν ως τώρα, εξακολουθοῦν νά μένουν άσυμβίβαστες, και ως ένα σημείο έχθρικές. Με τὸ νά ξανακάνουμε τήν προσευχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου, που εϊτανε καμωμένη για νά τή λένε έθνικοί και χριστιανοί μαζί, με τὸ νά μεταχειριζόμαστε λέξεις άμφίβολες και διφορούμενες, εμποδίζουμε μοναχά τήν ανάπτυξη τής γόνιμης παραδόσεως, και τίποτε άλλο. 'Η έλληνική συντήρηση, προσπαθώντας νά συμβιβάσει τὰ δυό, άποτελεϊ έτσι για άλλη μιά φορά σημαντικό κίνδυνο τής ελληνικής κοινωνίας.

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Ο σοβιετικός κινηματογράφος

Ο κινηματογράφος που ξαίρουμε λιγότερο είναι ο σοβιετικός. Όσοι τον παρακολούθησαν — άσχετα με τὰ όποιαδήποτε κοινωνικά και πολιτικά φρονήματά τους — όμολογοῦν πως είναι ο τελειότερος. Είναι ο περισσότερο κινηματογράφος, δηλαδή ή αυθύπαρκτη, ή ξεχωριστή αυτή τέχνη, που δέν είναι θέατρο, ούτε φωτογραφία, ούτε ό,τιδήποτε από όσα άλλα ξαίραμε στο παρελθόν, αλλά κάτι καινούριο, που έχει τή δικιά του ύπαρξη, τὸ δικό του περιεχόμενο, τή δικιά του εκφραστική δύναμη. Μερικά πράγματα βοήθησαν σημαντικά τὸ ρωσικό κινηματογράφο σ' αυτή τήν εξέλιξη του. Πρωτα πρωτα ή 'Επανάσταση. Χάρη σ' αυτήν, οί ρῶσσοι κινηματογραφιστές μπόρεσαν νά ξεφύγουν από τή ρουτίνα του άμερικανικοῦ και του ευρωπαϊκοῦ κινηματογράφου, που ήταν τότε κάτι τὸ συμβατικό, τὸ ψεύτικο, τὸ κατάλληλο νά ικανοποιήση τὰ μελοδραματικά γούστα ενός κοινού, για τὸ όποιον τὰ έργα του 'Ονέ και του Τεριέ ή τής Κορέλλι και τής Ντελλύ ήταν ή μόνη αυθεντική αφήγηση τής ανθρώπινης ιστορίας. 'Η 'Επανάσταση, με τήν κοσμογονία της, δέ μπορούσε παρά νά επηρεάσει και τόν κινηματογράφο, μέσο καινούριο και κατά συνέπεια κατάλληλο για τούς σκοπούς μιάς μεταβολής. Οί μπολσεβίκοι σκηνοθέτες δέν ήταν υποχρεωμένοι—όπως οί άλλοι συνάδελφοί τους—νά συνεχίσουν τήν παράδοση των «κοινωνικῶν» και «αισθηματικῶν» ταινιῶν, ούτε νά υποταχθοῦν στην παντοδυναμία του «άστερος». Στρατιῶτες τής 'Επανάστασης κι αυτοί, θεώρησαν υποχρέωσή τους νά δράσουν στην περιοχή τους. Και ο,τι υπήρξαν οί κανονίες τής «'Αουρόρας» κατά του χειμερινοῦ 'Ανακτόρου για τήν εξέλιξη τής σύγχρονης κοινωνικής και πολιτικής ζωής, υπήρξε τὸ «Ποτέμκιν» για τήν εξέλιξη του Κινηματογράφου. Και μετά τὸ «Ποτέμκιν», ή εξέλιξη εξακολουθεί. Όπως στο οικονομικό και δημοσιονομικό πεδίο, έτσι και στον κινηματογράφο εφαρμόζεται στη Ρωσία, ένα είδος «πενταετοῦς Σχεδίου». Βάση του είναι ή ανάπτυξη του συστήματος τής οργανώσεως του Κινηματογράφου επάνω στη βάση τής τεχνικής, με τήν αίρεση των τροποποιήσεων που θά επιτρέπουν οί συνεχείς τελειοποιήσεις τής τεχνικής αυτής. Έτσι, ο όμιλῶν εφαρμόσθηκε κάπως άργά στη Ρωσία, αλλά ή εφαρμογή του έγινε σύμφωνα με τὸ πιὸ τελειοποιημένο σύστημα.

Οί Ρῶσσοι κινηματογραφιστές δίνουν συνάμα και μεγαλύτερη έκταση, περισσότερο περιεχόμενο στην τέχνη τους. Θεωροῦν ότι ουσιαστικό γνώρισμα του κινηματογράφου είναι νά χρησιμοποιοῦνται οί ζωντανεμένες ή ήχητικές εικόνες κατά τέτοιο τρόπο, ώστε νά δονοῦν τὸ πνεῦμα και τήν καρδιά του ανθρώπου, και έτσι νά αναπτύσσουν τὸ συναισθηματικό και τις γνώσεις του. Βάζουν, δηλαδή, οί μπολσεβίκοι κινηματογραφιστές ένα σκοπὸ στις ταινίες τους.

Z'—72.